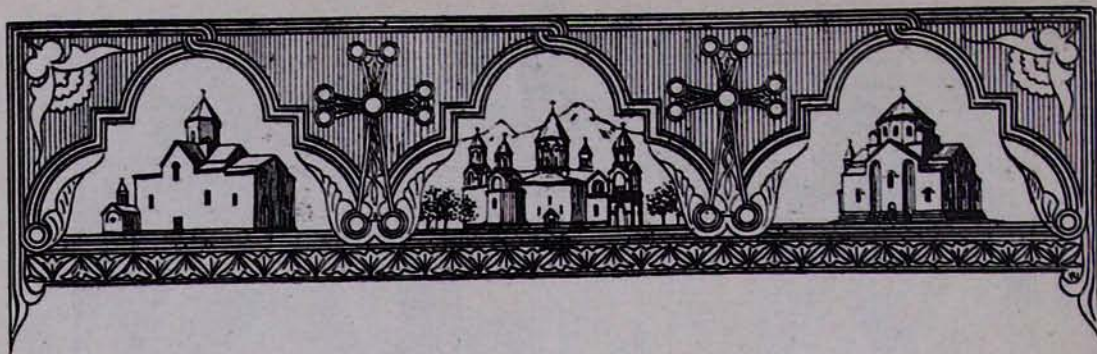

ՆՈՐԻՆ ՍՈՒՐԲ ՕԺՈՒԹՅՈՒՆ Տ. Տ. ՎԱՋԳԵՆ Ե ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ՀՈՎՎԱԳԵՏԱԿԱՆ ՍՏՅԵԼՈՒԹՅՈՒՆԸ ՀՅՈՒՄԻՍԱՅԻՆ ԿՈՎԿԱՍԻ ԵՎ ՆՈՐ-ՆԱԽԻՋԵՎԱՆԻ ԹԵՄԻՆ

Մայիսի 17-ին, ուրբաթ օր, նորին Ս. Օ-ծովյուն Վեհափառ Հայրապետը հովվապետական այցելությամբ մեկնեց Նոր-Նախիջևանի և Հյուսիսային Կովկասի թեմը:

Մեկնումից առաջ, առավոտ կանուխ, Մայր Տաճարի զանգակների քաղցր հնչյունների տակ, ամբողջ միաբանության ուղեկցությամբ, Վեհափառ Հայրապետը իջավ Մայր Տաճար աղոթելու, և ապա Իր օրհնությունը տալով Տաճարում ներկա գտնվող միաբանության անդամներին, ուսանողության և հավատացյալ ժողովրդին, մեկնեց Երևանի օդանավակայանը:

Վեհափառ Հայրապետին բարի ճանապարհ մաղթելու համար օդանավակայան էին եկել Գերագույն Հոգևոր Խորհրդի անդամները, Մայր Աթոռի ողջ միաբանությունը՝ գերաշնորհ Տ. Սահակ և Տ. Եզնիկ սրբազանների գլխավորությամբ: Ողջերթի էին եկել նաև մայրաքաղաքի եկեղեցիների քահանայից դասն ու եկեղեցական խորհուրդները, Ճեմարանի տեսչական ու դասախոսական կազմը, վանքի պաշտոնեությունը:

Վեհափառ Հայրապետին ճանապարհելու համար օդանավակայանումն էին նաև Հայկական ՍՍՌ Մինիստրների Սովետին առընթեր Հայ Եկեղեցու գործերի խորհրդի նախագահ պ. Հ. Գրիգորյանը, Խորհրդի նախագահի տեղակալ պ. Ս. Հովհաննիսյանը, մամուլի ներկայացուցիչներ և թղթակիցներ:

Ողջերթի արտառուչ բարեմաղթությունների և ծափերի տակ ինքնաթիռը ժամը 8.30-ին բաժանվում է Մայր Հայրենիքի հո-

ղից և ուղղություն է վերցնում դեպի Գոնի-Ռոստով:

Հովվապետական այս ուղևորության ժամանակ Վեհափառ Հայրապետի շքախմբի կազմի մեջ էին Գերագույն Հոգևոր Խորհրդի անդամ գերաշնորհ Տ. Վարդան եպիսկոպոս Տեր-Սահակյանը, Շիրակի թեմի առաջնորդական տեղապահ հոգեշնորհ Տ. Կոմիտաս վարդապետ Տեր-Ստեփանյանը, Վեհափառի գավազանակիր հոգեշնորհ Տ. Եղիշե վարդապետ Մարգարյանը, բարեշնորհ Պետրոս սարկավագ Բերբերյանը և Մայր Աթոռի դիվանապետ պ. Հայկ Առաքելյանը:

Գարնանային բույրով հագեցած առավոտյան ժամերին ինքնաթիռով ճանապարհորդությունը շատ հաճելի է, ինքնաթիռը սավառնում է Արարատյան դաշտի վրայով, հայրենի լեռների վրայով, միշտ դեպի վեր ու միշտ դեպի առաջ:

Երկու ժամ տևող հաճելի թռիչքից հետո ինքնաթիռը վայրէջք է կատարում Վրացական ՍՍՌ-ի զեղեցկագույն վայրերից մեկում՝ Սուխումիում, Հանգստանալուց հետո դարձյալ ինքնաթիռը ձախրում է ամպերից վեր, Սև ծովի ափերով:

Ժամը 1.30-ին ինքնաթիռը իջնում է օդանավակայան: Ռոստովումն ենք արդեն, Օդանավակայանում հավաքվել է խուռն բազմություն: Վեհափառ Հայրապետը դիմավորվում է ուրախության խանդավառ ցույցերով: Ռոստովի հայ գաղութի անունից մի պատգամավորություն, թեմի առաջնորդ

հոգեշնորհ Տ. Գարեգին ծայրագույն վարդապետ Տեր-Հակոբյանի գլխավորությամբ, բարձրանում է ինքնաթիռ բարի գալուստ մաղթելու Վեհափառ Հայրապետին: Օդանավակայանում Վեհափառ Հայրապետին դիմավորում են նաև Ռոստովի Ռուս Եկեղեցու ներկայացուցիչները, որոնք ծնկի եկած համբուրում են Վեհափառ Հայրապետի Ս. Աջը, ՍՍՈՒ Միսիստրների Սովետին առջնորդ Կրոնական դավանանքների խորհրդի Ռոստովի մարզի լիազոր պ. Ա. Տ. Բայկովը, տեղական իշխանությունների և մամուլի ներկայացուցիչները:

Ապա բազմաթիվ ավտոմեքենաների ուղեկցությամբ Վեհափառ Հայրապետը առաջնորդվեց Ռոստովի հայոց եկեղեցին և ընդունվեց եկեղեցու բակում հավաքված հավատացյալների խանդավառ և սրտառու բարեմաղթություններով: «Հրաշափառ»-ի հաղթական հնչյունների տակ Վեհափառ Հայրապետը մտավ Ռոստովի հայոց Ս. Լուսավորիչ եկեղեցին: Արարողության ավարտումից հետո, հանուն Ռոստովի հայ համայնքի, բարի գալուստյան ջերմ խոսքեր արտասանեց թեմի առաջնորդ հոգեշնորհ Տ. Գարեգին ծայրագույն վարդապետ Տեր-Հակոբյանը: Ռուս Եկեղեցու և հոգեւորականության ու հավատացյալների անունից ողջույնի սրտագին խոսք ասաց ռուսաց Մայր Եկեղեցու ավագների արժանապատիվ Տ. Անատոլի քահանայ: Շատ անկեղծ և սրտագին հնչեցին պ. Ա. Տ. Բայկովի խոսքերը Վեհափառ Հայրապետի Ռոստով այցելության ուրախ առթիվ:

Ռոստովի հայ համայնքի անունից Վեհափառ Հայրապետին ողջունեցին պ. Համազասպ Փողկրողյանը և իրավաբան պ. Դավիթ Բեկալյանը:

Ապա խոսք առավ Վեհափառ Հայրապետը:

«Միեկի հավատացյալ ժողովուրդ».

Ուրախ սրտով մեկնեցիք Ս. Էջմիածնից՝ այցելելու համար ձեզ և նոր-նախիջևանի և Հյուսիսային Կովկասի թեմի Մեր հավատացյալ ողորդներին և Մայր Աթոռի հաղաթա Մեր գավալներին, որոնք ապրում են այս հյուսրենկալ ափերին: Բերում ենք բոլորին սրտագին ողջույններ և օրհնություն հայրապետական: Հոգեպես մխիթարված ենք լսելով ձեր ներկայացուցիչների խոսքերն ու բարեմաղթությունները, որոնցում արտահայտվում էին ձեր բոլորի արդար մտածումներն ու ազնիվ զգացմունքները Մայր Աթոռի և Ամենայն Հայոց Հայրապետության նկատմամբ: Այս ուրախ առթիվ նույնքան զոհունակություն է պատճառում Մեզ ներկայությունը Ռոստովի Ռուս Ուղղա-

փառ Եկեղեցու ներկայացուցիչների, որոնք այնքան սրտագին խոսքեր ասացին Մեզ: Նրանք իրենց բարի դեմքով և ժպիտով քարզմանը հանդիսացան իրենց առաջնորդի՝ գերաշնորհ Տ. Ֆլավիան արքեպիսկոպոսի զգացմունքների, որոնց համար հայտնում ենք Մեր շնորհակալությունները: Մեր ցանկությունն է այցելել նաև Ռոստովի ռուսաց Մայր Եկեղեցին՝ այնտեղ էլ աղոթելու համար Աստուծո, և ողջունելու ռուս ժողովորդին:

Թույլ տվեք նաև ողջունել ու Մեր շնորհակալությունը հայտնել պետական իշխանության ներկայացուցիչ պ. Բայկովին՝ երա ողջույնի սրտագին խոսքերի համար: Հույս ունենեմ, որ ուրիշ առիթներ էլ կունենանք միմյանց հանդիպելու և խոսելու եկեղեցական մեր գործերի մասին:

Շնորհակալություն բոլորին՝ այսօրվա ջերմ ու խանդավառ ընդունելության համար: Աստված անասան պահի մեր մեծ Հայրենիքը, և թող ամրապնդվի հայ և ռուս ժողովուրդների և եկեղեցիների բարեկամությունը»:

Այս բոլորին հաջորդում է աջահամբույրը: Ժողովուրդը, մեծ ու փոքր, սիրով ու երկյուղածությամբ, մոտենում է ի համբույր Վեհափառ Հայրապետի Ս. Աջի՝ Մայր Աթոռի հավերժության և Վեհափառ Հայրապետի կյանքի արեւատության մաղթանքներ մրմնջելով:

Նույն օրը առաջնորդարանում Վեհափառ Հայրապետը բարեհաճում է ընդունել բազմաթիվ պաշտոնական այցելություններ:

Շաբաթ, 18-ը մայիսի: Գարնանային գեղեցիկ օր: Վեհափառ Հայրապետը ցանկանում է այցելել Ռոստով քաղաքի մերձակա զուտ հայկական գյուղերը: Վեհափառ Հայրապետին ուղեկցում են Իր շքախմբի անդամները և այլ պաշտոնական անձնավորություններ:

Ավտոմեքենաներով համում ենք Չալտըր գյուղը, ուր բնակվում են 1500 ընտանիքներ և ուր կա գեղեցիկ եկեղեցի Ս. Համբարձում անունով: Այստեղ քահանայապետում է նորընծա արժանապատիվ Տ. Արսեն քահանա Համամջյանը:

Հեռվից լսվում է եկեղեցու դանգերի զվարթ ղողանջը: Վեհափառ Հայրապետը ընդունվում է խանդավառությամբ և առաջնորդվում եկեղեցի, ուր հավաքվել էր խուռն բազմություն: Ավանդական հյուրասիրության գեղեցիկ զգացմունքով Վեհափառ Հայրապետին մատուցում են աղ ու հաց: Վեհափառ Հայրապետը օրհնում է հացն ու

աղը և մաղթում բերքի և հացի առատութիւն, հորդորելով շմոռանալ նախնայաց սովորութիւնները, վառ պահել Հայրենիքի և եկեղեցու սիրը: Եկեղեցում հավաքված բազմութիւնը արցունքոտ աչքերով լսում է Վեհափառ Հայրապետի պատգամը: Ամբողջ հոգով ուրախանում է ժողովուրդը, երբ Վեհափառ Հայրապետը հայտնում է, որ Զաւրբերի Ս. Համբարձում եկեղեցին վերանորոգվելու է մոտ ապագայում Մայր Աթոռի միջոցներով:

Դժվարութիւններ բաժանվում ենք շաւրըրցիներին: Պետք է այցելել նաև ուրիշ հայ գյուղեր, որոնք անհամբեր սպասում են Վեհափառ Հայրապետի շնորհաբեր այցելութիւն: Ահա մեր աչքի առաջ պարզվում է կանաչների մեջ կորած սքանչելի մի գյուղ՝ Թոփտի, որի կենտրոնում դեպի երկինք է խոյացել հայ ճարտարապետութեան գեղեցիկ կոթողներից մեկը՝ Ս. Փրկիչ եկեղեցին: Վերջին պատերազմի և ժամանակի ավերիչ հարվածները իրենց դրոշմը դրել են նաև այս չքնաղ եկեղեցու ճարտարապետական կառույցի վրա: Մենք մեզ զգում ենք կարծես Հայաստանի հարազատ գյուղերից մեկում: Հայկական դիմք, շունչ, հավատ ամեն կողմ: Բարեպաշտ հայեր կարոտով, սիրով շրջապատել են Վեհափառ Հայրապետին և Նրա շքախմբի անդամներին: Խորապես հուզված այդ բոլորից, խոսում է Վեհափառ Հայրապետը և պատգամում:

«Սիրեցեք ռուս ժողովրդին, որը տվել է ձեզ կյանքի ու ինչքի ապահովություն, բայց մի մոռանա՛ք նաև, որ դուք հայեր եք և Հայաստանյայց եկեղեցու հարազատ զավակներ: Միշտ վառ պահեցե՛ք ձեր սրտում Լուսավորչի կանքեղի լույսը, Հայրենիքի սերը, հայ լեզվի և դպրոցական գուրգուրանքը»:

Այսուհդ էլ Վեհափառ Հայրապետը հայտնում է Մայր Աթոռի միջոցներով Ս. Փրկիչ եկեղեցին վերանորոգելու մասին:

Թոփտի գյուղի հոգևոր հովիվն է արժանապատիվ Տ. Կարապետ քահանայապետը:

Աջահայրուրդից հետո մենք շարունակում ենք մեր ճանապարհը դեպի Մեծ-Սալա հայկական գյուղը: Ժանապարհը անցնում է ռուսական անծայրածիր դաշտերի միջով: Ահա վերջապես հեռվից բարձունքի վրա Մեծ-Սալան՝ Ս. Աստվածածին եկեղեցիով: Դարձյալ աղ ու հացով է դիմավորվում Վեհափառ Հայրապետը և առաջնորդվում եկեղեցի՝ «Ուրախ լըր Սուրբ եկեղեցի» շարականի երգակցութեամբ:

Եկեղեցում խոսք է առնում Վեհափառ Հայրապետը և ասում, որ Ինքը եղավ շրջանի բոլոր հայ գյուղերում և հետաքրքրվեց

հայ հավատացյալ ժողովրդի կյանքով և նրանց գործերով: Ապա Վեհափառ վրդապետութիւն է հայտնում, որ «Աստված պիտի օգնի Մեզ՝ վերանորոգելու ու բարեկարգելու այս շրջանի բոլոր հայ եկեղեցիները և Մեր բոլոր բարի ցանկութիւնները պիտի իրագործվեն»: Վերջում Վեհափառ Հայրապետը սեր և միաբանութիւն է ցանկանում բոլորին և տալիս Իր սիրո ողջույնն ու հայրապետական օրհնութիւնը:

Վերադարձի ճանապարհին Վեհափառ Հայրապետն այցելեց նաև Ս. Խաչ վանքը, որի բակում կանգնեցված են մեր ժողովրդի անմահ զավակներից երկուսի՝ Միքայել Նալբանդյանի ու Ռաֆայել Պատկանյանի հուշարձանները: Վեհափառ Հայրապետը այցելեց նաև Ռոստոմի հայոց գերեզմանատունը և գերեզմանատան եկեղեցին:

Շաբաթ երեկոյան Վեհափառ Հայրապետը նախագահեց կիրակիամսի ժամերգութեան ժամանակից շատ առաջ արդեն հայ և ռուս հավատացյալների բազմութիւնը լցրել էր եկեղեցին ու նրա բակը: Վեհափառ Հայրապետը «Հրաշափառ»-ով առաջնորդվում է եկեղեցի:

Հավարտ ժամասացութեան, Վեհափառ Հայրապետը բարոգում է:

«Յաճումն Հօր և Որդոյն Սրբոյ, ամէն»:

Որոշւոյն ձեզ, սիրելի հավատացյալներ, սիրո ողջոյն և հայրապետական օրհնություն ձեզ բոլորիդ: Ողջոյն և օրհնություն նաև Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնից և Հայաստան աշխարհից, ձեր հարազատ բույրերից և եղբայրներից, որոնք ապրում են Արարաթյան հողի վրա, Արարատի և Արագածի հովիտեմակա՛ն նայվածքների հովանու տակ:

Մրանից մեկ ու կես տարի առաջ Ս. Էջմիածնում կատարվեց կարողիկոսական ընտրություն և վերացավ սգի սև փոքր Լուսավորչի Աթոռից, և Աստուծո կամով այդ լուծը ծանրացավ Մեր բսերի վրա:

Դուք Մեզ ճանաչում էիք նախապես որպէս Ռումիիայի հայոց առաջնորդ: Ավելի քան երկու տարիներ առաջ Մենք առաջին անգամ այցելեցինք Ռոստով և մի կիրակի պատարագեցինք այս սուրբ եկեղեցում: Մենք լավագույն հիշատակներ ենք պահել այդ այցելությունից: Այսօր նորից ձեր մեջ ենք գտնվում որպէս Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս, որի ուսերին է ծանրանում Հայ եկեղեցու ղեկավարության ծանր պարտականությունը և եկեղեցական բազմատեսակ կարիքներ: Սակայն վայելելով Սովետական

կառավարության բարյացակամ վերաբերմունքն ու հայ հավատացյալ ժողովրդի աջակցությունը, Աստուծո ջգնությամբ և ողորմությամբ պիտի կարողանանք այդ գործը կատարել: Հուսով ենք, որ սիրով սկսված Մեր աստվածահաճո գործը պիտի արդյունավորվի: Պիտի ծաղկի մեր եկեղեցին և նոր հաջողություններ պիտի կարողանանք արձանագրել մեր հոգևոր կյանքի կազմակերպման և զարգացման գործում:

Ինչպես գիտեմք, Մեր ընտրությունից հետո անհրաժեշտ համարեցինք այցի ելլել ի Սիյուոս աշխարհի ցրված մեր ժողովրդին

լուր այն հոգևոր գանձերը, որ կազմում են մեր ժողովրդի ժառանգությունը անցյալից: Ահա այս այցելությունից հետո Մենք Մայր Աթոռ վերադարձանք ավելի մխիթարված, լավատես և գոտեպնդված, Մեր աշխատանքը շարունակելու համար Ս. էջմիածնում: Համար նկատեցինք այժմ էլ այցելել մեր ներքին բեմերը: Այցելեցինք նախ Շիրակի բեմը, իսկ այսօր՝ ձեզ: Պիտի այցելենք նաև Վրաստան և Ադրբեջան և գուցե նաև ուրիշ կենտրոններ, երբ Տերը կամենա:

Մենք ուզում ենք հաճողիպել մեր ժողովրդին ամեն տեղ, նրան կապելու համար

ՎԵՀԱՓԱՌ ՀԱՅՐԱՊԵՏԸ ԱՌԱՋՆՈՐԴՈՒՄ Է ՌՈՍՏՈՎԻ ՀԱՅՈՑ Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՎՈՐԻԶ ԵՄԵՐՈՅԻՆ

և անցյալ տարվա փետրվար, մարտ և ապրիլ ամիսներին այցելեցինք Լիբանան, Եգիպտոս, Իտալիա, Ֆրանսիա, Անգլիա: Մեր այցելած երկրներում ապրում են հաշյուր հազարավոր հայեր: Նրանց քիվը ավելի քան մեկ միլիոն է: Սակայն Մենք նրանց կեսին միայն կարողացանք այցելել, և նրանք բոլորը Մեզ ընդունեցին անսահման սիրով և խանդավառությամբ: Նրանց վերաբերմունքի մեջ Մենք կարողացինք նրանց նշմարիտ հայու հոգին, վասնզի Մեր անձի միջոցով նրանց սերը ուղղվում էր դեպի մեր Մայր Աթոռը, մեր Մայր Հայրենիքը և դեպի բո-

լոր հայրենի ավանդություններին, եկեղեցուն, լեզվին և դպրության, որպեսզի հայ ժողովուրդը լինի «մի հօտ և մի հովիտ», այսինքն մի ամբողջական ժողովուրդ իր Ամենայն Հայոց Հայրապետությամբ: Մենք վստահ ենք, որ զուր Մեզ լավ եք հասկանում, զուր, որ ապրում եք այս հյուրընկալ հողում, ուսում բարի ժողովրդի մեջ և վայելում եք նրա եղբայրական ասպնջականությունը: Սիրեցե՛ք ուսում ժողովրդին, խաղաղությամբ ապրեցե՛ք նրա հետ և ամուր պահեցե՛ք ձեր հայ լինելու գիտակցությունն ու զգացմունքը՝ հայու գիտակցությամբ հավա-

տարիմ մնալով ռուս ժողովրդին և Սովետական Մեծ Հայրենիքին:

Դու՛մ պետք է լավ ճանաչե՛ք ձեր պատմությունը, ձեր մեծ նախնիքներին և ապրե՛ք նրանց կյանքի օրհնակով:

Այս զգացմունքով օրհնում ենք ձեզ և ցանկանում, որ լինե՛ք հոգով ու մարմնով առողջ, կենսուրախ, ամեն:

Կիրակի, 19-ը մայիսի, «Տօն երևման Սրբոյ Խաչի»: Հայրապետական հանդիսավոր սուրբ պատարագ է մատուցում Վեհափառ Հայրապետ Ռոստովի հայոց Ս. Գրիգոր Լուսավորիչ եկեղեցում: Սուրբ պատարագը ներդաշնակ ու ապրումներով է երգում եկեղեցու երգեցիկ խումբը, ղեկավարությամբ արժանապատիվ Տ. Գևորգ ավագ ըսհանա Դարբինյանի: Սուրբ Պատարագին սպասարկում են գերաշնորհ Տ. Վարդան Կարսկուհու Տեր-Սահակյանը, հոգեշնորհ Տ. Կոմիտաս և Տ. Նղիշե վարդապետները: Շովաժավալ բազմություն կա՝ եկեղեցում, բակում: Պատարագին ներկա են Ռոստովի Ռուսաց եկեղեցու առաջնորդ Տ. Յուլիան արքեպիսկոպոսը իր շքախմբով և Կրոնական դավանանքների Ռոստովի մարզի լիազոր պ. Ա. Տ. Բայկովը: «Հայր մեր»-ից առաջ Վեհափառ Հայրապետը քաղովում է.

«Յանուն Հօր և Որդոյ և Հոգւոյն Սրբոյ, ամէն»:

Սիրելի հավատացյալնե՛ր, մեր աղոթքներում և մեր հոգևոր երգերում հաճախ երգում ենք ու փառաբանում խաչի զորությունը և մխիթարվում ենք նրա համար, որ խաչը, որ անարգանքի նշան էր քրիստոնեությունից առաջ, Քրիստոսի խաչելությունից հետո հանդիսացավ փրկության նշան: Խաչը, որ մինչև Քրիստոս մահվան գործիք էր, Դողգորայի մեծ զոհաբերությամբ դարձավ կյանքի, անմահության և հույսի աղբյուր ու նաևապարհ բացեց համայն մարդկության հոգու փրկության: Մենք հավատում ենք Քրիստոսի սուրբ խաչի զորության ու շնորհներին: Դրա համար Ս. Խաչի տոնը մեր եկեղեցին կատարում է տարին չորս անգամ: Այսօր Ս. Խաչի երևման տոնն է, որով փառաբանում ենք այն երանելի օրը, երբ ծնուաղենում Ս. Խաչը օրը ցերեկով երևաց Նուսաղեմի երկնակամարում, ավելի պայծառ փողփողումով քան արևի լույսը, տարածվեց հորիզոնից հորիզոն՝ իբրև խորհուրդը՝ նոր հավատի ճշմարտության և աստվածային զորության:

Խաչի զորությունը տակավ տարածվեց աշխարհի երեսին, քրիստոնեությունը դառնա-

լով ժողովուրդների և պետությունների կրոն:

Սիրելի ժողովուրդ, մենք Քրիստոսի անունով կոչվում ենք քրիստոնյաներ և մեր դուք Ս. Խաչն է: Ս. Խաչը հոգեկան ուժ է և նա սիշտ էլ հաղթող է ընդդեմ բշտամուլայն: Քրիստոսի Եղեղեցին սրբման տղարացել է և ունեցել անկման շրջաններ, սակայն այն կատարված, որ Իր Որդուն ուղարկեց աշխարհի երկեղեցին հաստատելու համար մարդոց մեջ, և որ Իր սուրբ աշյունը քափեց երկրի վրա, այդ ճշմարիտ Աստվածը Իր անհրաժեշտ նախախնամող աշով հսկում է այդ եկեղեցու վրա, և Ս. Հոգու միջնորդությամբ վերաշինում, ոգեշնչում և ծաղկեցնում է այն:

Մեր եկեղեցին էլ շատ դժվար օրեր է ապրել իր պատմության ընթացքում: Հաճախ բարբարոս ազգեր փանդել են մեր եկեղեցին և գերի տարել մեր ժողովրդի զավակներին: Եվ զարմես եղավ մի ժամանակ, երբ սարդիկ մտածում էին, թե ոչ ևս է հայ ժողովուրդը, ոչ ևս է Հայաստանայց Ս. եկեղեցին...: Մեր հավատացյալ ժողովուրդը խաչը ուսին բարձրացավ՝ Դողգորա և խաչվեց բայց չմեռավ, ու սարսուռն առավ լուսնա Քրիստոսը: Այսօր հաղթական է մեր բազմադարյան Ս. եկեղեցին:

Այսօր շնորհիվ Սովետական բարեխնամ կառավարության բարյացակամության, մեր եկեղեցին ոտք է դրել մի նոր շրջանի սեմին՝ վերաշինության ու վերածաղկման սեմին: Ս. էջմիածինն այսօր նրախ է, որ իր շուրջը հավաքված են երիտասարդ ու խոստմնալից միաբաններ, որոնք Ամենայն Հայոց Հայրապետի կողմից աշխատում են շինել ու վերանորոգել այն, ինչ փանդվել է դարերի ընթացքում: Բայց էլ Հոգևոր ճեմարանը, վերաշինվում են մեր պատմական վանքերը, սկսած լուսա խորան Մայր Տաճարից: Մենք հավատացած ենք, որ ոչ միայն Մայր Տաճարը, այլ նաև նրա շուրջը գտնվող մյուս եկեղեցիները մոտ ապագայում պիտի վերանորոգվեն ու վերստանան իրենց նախկին փայլը: Մենք պիտի կարողանանք օգնել նաև ձեզ՝ վերանորոգելու համար ձեր թեմի պատմական եկեղեցիները: Մենք վստահ ենք, որ Մեր այս շինարար գործին իր մասնակցությունը պիտի բերի նաև Հայաստանից դուրս գտնվող Մեր սիրելի ժողովուրդը, որովհետև մենք բոլորս կազմում ենք մի ժողովուրդ, մի եկեղեցի, Ամենայն Հայոց Հայրապետության գլխավորությամբ:

Այս Ս. Սեղանից, ուր պաշտվում է սուրբ և անմահ պատարագ, տալիս ենք ձեզ բոլորիդ հայրապետական օհնություն: Թող Տերը պարգևի ձեզ առողջություն հոգու և մարմնի, որպեսզի ապրե՛ք խաղաղ ու երջանիկ, հեռու մնալով բոլոր տեսակի փորձանքներից:

Մենք ուրախ ենք և իսկապես մխիթարված, որ աղոթքի այս պահին Ռոստովի հայոց Ս. Լուսավորիչ եկեղեցում ներկա է նաև Ռուս եկեղեցու առաջնորդ ու ներկայացուցիչ Ֆլավիան սրբազան արքեպիսկոպոսը իր շքախմբով: Ողջունում ենք նրան քրիստոնեական սիրով, աղոթելով, որ Տերը անսասան պահի Ռուսական Ողորդփառ Ս. եկեղեցին և ծաղկեցնի Ալեքսի Պատրիարքի հովվական գավազանը՝ ի փառս Աստուծո և ռուս հավատացյալ ժողովրդի:

բերություններ և նրանց աշխատանքը հավիտյան հավիտենից, ամեն»:

Այստեղ պատասխան ճառով հանդես է գալիս Ռոստովի ռուսաց առաջնորդ գերաշնորհ Տ. Ֆլավիան սրբազանը:

«Մենք խորապես հրջանիկ ենք զգում մեզ, մեր մեջ ունենալով Ամենայն Հայոց Հայրապետ Նորին Ս. Օծություն Տ. Տ. Վաղգեն Ա-ին: Զղացված ենք և հրախտապարտ այն սիրալիր խոսքերի համար, որ Նա ասեց մեզ: Մենք պիտի թարգմանը հանդիսանանք Նորին

ՎԵՀԱՓԱՌ ՀԱՅՐԱՊԵՏԻ ՆԱԽԱԳԱՀՈՒԹՅԱՄԲ ՌՈՍՏՈՎԻ ՀԱՅՈՑ Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՎՈՐԻՉ ԵԿԵՂԵՑՈՒ ԲԱԿՈՒՄ ՀՈԳԵՆԱԳԻՍՏ Է ԿԱՏԱՐՎՈՒՄ ՀԱՅՐԵՆԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄՈՒՄ ԶՈՀՎԱՄ ՄԱՐՏԻԿՆԵՐԻ ՀՈՒՇԱՐՁԱՆԻ ԱՌԱՋ

Ռուս Պրավոսլավ եկեղեցու հետ մեր եկեղեցու հարաբերությունը երկար տարիների պատմություն ունի: Այսօր մենք ավելի սիրով ենք միմյանց հետ փան երբևէ և ճշմարիտ գործակիցներ Քրիստոսի՝ սիրո և խաղաղության Ավետարանը փառաբերու նվիրական հաւապարհի վրա:

Ողջույնի և եղբայրական սիրո խոսք ունենք այս հանդիսավոր առիթով մանավանդ Մոսկվայի և համայն Ռուսիո Պատրիարք Նորին Սրբություն Ալեքսիին, որի հետ ունենք անձնական բարի ծանոթություն: Թող Աստված օրհնի մեր երկու եկեղեցիների բարի հարա-

Սրբություն Ալեքսի Պատրիարքի առաջ բոլոր այն խոսքերի, ինչ արտասանեց Նրա հացին Ամենայն Հայոց Հայրապետը:

Սուրբ պատարագի վերջում շատեր հաղորդվում են Վեհափառ Հայրապետի ձեռքով: Ապա Վեհափառ Հայրապետի հանդիսադրույթամբ, եկեղեցու բակում, Հայրենական պատերազմում զոհված հերոսների հուշարձանի առաջ կատարվում է հոգեհանգստյան պաշտոն: Վեհափառ Հայրապետն օրհնում է խընկելի հիշատակը Հայրենիքի համար անձնուրացորեն զոհված հայ և ռուս մարտիկների: Ամեն կողմից լսվում են հեկեկանքի ձայներ: Ամբողջ ժողովուրդը աղոթում է:

Սուրբ պատարագից հետո թեմական խորհուրդը, ի պատիվ Վեհափառ Հայրապետի, կազմակերպել էր մեծ ճաշկերույթ, Ռոստովի «Մոսկովյան» հյուրանոցի մեծ դահլիճում: Ընդունելության հրավիրվել էին բազմաթիվ եկեղեցական և պետական անձնավորույթներ:

Առաջին բաժակը առաջարկվում է Վեհափառ Հայրապետի կենացը: Երկրորդ բաժակը Վեհափառ Հայրապետն առաջարկում է Մոսկվայի և համայն Ռուսիո Պատրիարք Նորին Սրբություն Ալեքսիի կենացը: Ապա կենացներ են առաջարկվում Սովետական կառավարության՝ ի դեմս Կրեմլական դավանանքների Ռոստովի մարզի լիազոր պ. Բայկովի, որը իր շնորհակալությունն է հայտնում եղած ուշադրության համար:

Ծաշկերույթը ուրախ տրամադրությամբ շարունակվում է ավելի քան երկու ժամ, որի ընթացքում ներկաները մեծ հաճությամբ լսում են հոգեշնորհ Տ. Կոմիտաս վարդապետի, շնորհունակ Պետրոս սարկավազի և Ռոստովի հայ եկեղեցու երգեցիկ խմբի մենակատարների կատարմամբ հայկական ու հայրենասիրական երգեր: Ծաշկերույթը փակվում է «Էջ Միածինն ի Հօրէ» շարականով, որը երգում են ներկաները մեծ հուզմունքով:

Երկուշաբթի, 20-ը մայիսի ժամը 11-ին Վեհափառ Հայրապետը պաշտոնական այցելություն տվեց Ռոստովի քաղաքային Սովետի նախագահ պ. Վասիլի Դիմիտրովիչ Սուլիմենկոյին, արժանանալով շքանշանի և շնորհակալության: Վեհափառ Հայրապետին ուղեկցում էր իր շքախումբը: Ընդունելության ժամանակ Վեհափառ Հայրապետը ողջունելով պ. նախագահին, ասաց.

«Որպես Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս առաջին անգամն է, որ այցելում եմք Ռոստով քաղաք, ծանոթանալու համար մեր եկեղեցիներին ու ժողովրդին: Շատ ուրախ եմք, որ որպես տեղական իշխանության ներկայացուցիչ, Մեզ դիմավորեց և բարի գալուստ մաղթեց պ. Բայկովը: Ցանկացանք այցելել Ձեզ որպես Կաթողիկոս, բերելու համար Մեր հայրապետական ողջույններ Ձեզ և Ձեր միջոցով այս հերոս քաղաքին և նրա շինարար բնակիչներին:

Ռոստովը ոչ միայն գեղեցիկ քաղաք է, այլ նաև հերոս քաղաք: Մենք, որպես Բուխարեստի հայոց երբեմնի առաջնորդական տեղապահ, պատերազմի ընթացքում արտիստիկանով էինք հետևում այս քաղաքի դժբախտություններին, երբ այն ձեռքից ձեռք էր անցնում, և մտածում էինք ասելով, քե-

ինձ մնաց այս քաղաքից: Այսօր իրոք որ երանիկ եմք՝ որպես Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս և որպես հայ մարդ՝ տեսնելով այս քաղաքը ամբողջապես վերաշինված և այսօր քաղաքացի ու շինող:

Հայրենական պատերազմի հերոսների հիշատակը հարգելու լավագույն կերպն է այն հերոսական աշխատանքը, որով ժողովուրդը վերաշինել է իր քաղաքը քաղաքներ, առավել ծաղկեցնելով նրանք:

Աղոթում եմք առ Աստված, որ այլևս երբեք պատերազմներ չմտնենան Սովետական Հայրենիքի սահմաններին և այս վերածնված քաղաքին, որի գլուխն է Դուք, հարգելի պ. Սուլիմենկո, և որ այս քաղաքում բնակվող քաղաքացիները լինեն երանիկ ու խաղաղ:

Մենք վստահ եմք, քեզ ռուս եղբայրների կողմից իրենց քաղաքացիական պարտականությունը կատարում են նաև մեր հայ ժողովուրդի զավակները, որոնք բնակվում են այս քաղաքի և բերրի ափերին, ի շինություն և ի բարօրություն մեծ Ռոստովի:

Կեցցե՛ք Ռոստով քաղաք, հաջողություն Ձեզ և Ձեզ հետ աշխատող ձեռներին»:

Վեհափառ Հայրապետի մյայ սրտառույ խոսքերին պատասխանեց պ. նախագահը ասելով.

«Ես խորին շնորհակալություն եմ հայտնում Ձեր ուշադրության համար և Ձեր այցելությունը մեզ մոտ թող բարի գալուստ լինի: Պատերազմի ընթացքում մեր քաղաքը 80%-ով կործանվեց. բոլոր կենսական կենտրոնները ավերվել էին, քաղաքի բնակչությունը կախազանց մեծ դժվարությունների առաջ էր կանգնած: Վերջնական ազատագրումից հետո միայն մեզ հաջողվեց նորոգություններ անել ու վերականգնել այն, ինչ Ձեր աչքերով տեսաք: Ամբողջ բնակչությունը մի նշանաբան ունի՝ «Կկառուցենք քեզ, մեր սիրելի քաղաք»:

Ապա պ. նախագահը Վեհափառ Հայրապետին պատմում է Ռոստով քաղաքի շինարարական ծրագրերի, արդյունաբերական և մշակութային կյանքի մասին:

Խոսելով Ռոստովի հայ ազգաբնակչության մասին, պ. Սուլիմենկոն ասում է. «Մենք դո՛ւք եմք հայ քաղաքացիներից և գնահատում ենք նրանց ազնիվ աշխատանքը և հայրենասիրությունը՝ մեր ընդհանուր շահերի ամրապնդման ճանապարհի վրա»:

Վեհափառ Հայրապետը, ընդգծելով ամբողջ հայ ժողովրդի սիրտ և հավատարմության զգացմունքները դեպի ռուս մեծ ժողովուրդը և Սովետական Հայրենիքը, վերջացնում է իր խոսքը ասելով.

«Եվ վստահ եղեմ, սիրելի պ. Սուպիանկո, որ ինչպես միշտ, ես և այսօր և հավիտյան, փոքրիկ հայ ժողովուրդը ամենահավատարիմ պահակներին մեկն է և կլինի մեր մեծ Հայրենիքի հարավի սահմանների վրա»:

Հայտնապես հուզված այս խոսքերից, պ. նախագահը խորին շնորհակալություն է հայտնում Վեհափառ Հայրապետին և սրբառադին բարեմաղթություններ է անում հայ ժողովրդի և Հայ Եկեղեցու համար, ավելացնելով, որ Ռոստով քաղաքը միշտ սիրով պիտի սպասի Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի հաջորդ այցելություններին, և որ ինք միշտ պատրաստ է ամենայն բարյացակամությամբ իր աջակցությունը բերելու Ռոստովի շրջանում հայ եկեղեցիների և դպրոցների հետ կապված հարցերի բարվոք լուծման համար:

Վեհափառ Հայրապետը ապա հրաժեշտ է անում Ռոստովի քաղաքային Սովետի պ. նախագահից սիրալիք մթնոլորտում, լավագույն տպավորությունների տակ:

Նույն օրը, ցերեկվա ժամը 12-ին, Վեհափառ Հայրապետը այցելեց Ռոստովի ուսաց Մայր Եկեղեցին, ուր ընդունվեց արտակարգ խանդավառությամբ: Տաճարի ավազ դռնից մինչև Ս. Սեդան գորգեր ու ծաղիկներ էին փռվել Վեհափառ Հայրապետի ոտքերի առաջ: Մովածավալ բազմությունը ջերմորեն դիմավորում է Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին: Երբ Վեհափառ Հայրապետը մտնում է Տաճար, եկեղեցու երգչախումբը երգում է ցնծագին՝ «Քրիստոս յարեալ ի մեռելոց», հայերեն լեզվով:

Մայր Տաճարի առաջ ողջույնի և բարի գալստյան սրտադին խոսք ասաց Ռոստովի թեմի ուսաց առաջնորդ գերապատիվ Տ. Յլավիան արքեպիսկոպոսը:

«Մեր Տերը ասաց՝ «Սիրեցէք զմիմեանս» և այս սիրո կենդանի ապացույցն ենք տալիս մենք, երկու Եկեղեցիների ներկայացուցիչներս, Դուք, որպես Ամենայն Հայոց Սրբազնագույն Կաթողիկոս և ես՝ Ռոստովի թեմի ուսաց հավատացյալների առաջնորդ: Բարի եկաք Դուք մեր տունը, որ Աստուծո տունն է: Ինչքան ծանոթ է մեզ, երկրորդ անգամն է, որ Ռոստով քաղաքը շնորհ է փայելում ընդունելու Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին: Առաջին այդ այցելությունը եղել է 1912-ին, երբ երջանկահիշատակ Գևորգ Ե կաթողիկոսն է ժամանել օրհնելու իր ժողովրդին, և այսօր ահա Ձեր շնորհաբեր ներկայությունը մեր մեջ: Մենք սիրում ենք Ձեզ»:

Յլավիան սրբազանի ջերմ խոսքերին պատասխանում է Վեհափառ Հայրապետը, խո-

րին շնորհակալություն հայտնելով՝ ի դեմս սրբազանի ամբողջ ուսաց հոգևորականության և հավատացյալներին, որոնք այնքան սիրալիք և ջերմ ընդունեցին իրեն իրենց եկեղեցուց: Ապա Վեհափառ Հայրապետը շատ անակում է:

«Մենք միշտ սիրով ենք աղոթել Պապովալ եկեղեցիների մեջ, Ռումինիայում և Բուլղարիայում: Այսօր էլ եույնեմ սիրով և երկյուղածությամբ գալիս ենք Մեր աղոթքը անելու Ձեր Ս. Եկեղեցու կամարների տակ: Թող Տերը ուսաց ժողովրդին տա երջանիկ ու խաղաղ ծեր, բոլ Տեր էլ ավելի պայծառացնի Ձեր եկեղեցին, բոլ երկար ու առողջ կյանք պարգևի Մեր սիրելի Եղբայր Նորին Սրբություն Ալեքսի Պատրիարքին, որի հետ Մենք անձամբ ծանոթ ենք ավելի քան տասր տարի: Թող Տերը ամուր և անսասն պահի Հայ և Ռուս եկեղեցիների եղբայրական համագործակցության ուխտը, օրհնի ուսաց հայ ժողովուրդներին անգիպելի միությունը»:

Ապա Վեհափառ Հայրապետը առաջանում է դեպի եկեղեցու Ս. Սեդանը, իր ոտքերի տակ սփռված ծաղիկների վրայով, և աղոթում է Ս. Աստվածածնի ավագ խորանի առաջ ու ծանոթանում եկեղեցու հոգևոր պաշտոնյաների հետ: Այդ ուրախ առթիվ որպես հիշատակ Վեհափառ Հայրապետին նվիրվում է Ս. Դիմիտրի Ռոստովսկու սրբանկարը:

Աքանջելիորեն զարդարված և իսկապես պայծառ ուսական Մայր Եկեղեցուց դուրս գալով, Վեհափառ Հայրապետը ծանոթանում է բազմաբնակ ողջ առաջնորդարանին, ապա գոհ սրտով և լավագույն հիշատակներով հրաժեշտ է անում Յլավիան սրբազանից և ուսաց հավատացյալ ժողովրդից:

Վեհափառ Հայրապետը, արժանապատիվ Տ. Անատոլի և Տ. Սերգեյ ավագ քահանայների առաջնորդությամբ, այցելում է նաև Ռոստովի ուսական Բլագովեշչենսկի և Ալեքսանդրյան եկեղեցիները: Ռուս հոգևորականությունը և հավատացյալները ամենուրեք մեծ սիրով և խանդավառությամբ դիմավորում են Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին: Ալեքսանդրյան եկեղեցու ավագերեցը, որպես հիշատակ, Վեհափառ Հայրապետին նվիրում է 1956 թվականին Մոսկվայում ռուսերեն լեզվով նոր տպագրված մի Աստվածաշունչ:

Ռոստովի ուսական եկեղեցիների այցելությունից հետո, Յլավիան սրբազանը, ի պատիվ Վեհափառ Հայրապետին, կազմակերպել էր ընդունելություն, որն անցավ ջերմ և սրտազին մթնոլորտում:

Հոգորդ առավոտ, մայիսի 21-ին, Վեհափառ Հայրապետը հրաժեշտ է առնում Ռոստովից:

Վեհափառ Հայրապետին ճանապարհելու համար Ռոստովի օդանավակայանն էին եկել Ռոստովի հայոց թեմի առաջնորդ հոգեշնորհ Տ. Գարեգին ծայրագույն վարդապետ Տեր-Հակոբյանը, հոգևոր դասը և թեմական խորհրդի անդամները, Ռուս Եկեղեցու ներկայացուցիչ արժանապատիվ Տ. Անատոլի և Տ. Սերգեյ քահանաները և Կրոնական դավանանքների Ռոստովի մարզի լիազոր պ. Ա. Տ. Բայկովը:

Ողջերթի սրտազեղ արտահայտությունների և բարեմաղթությունների մեջ Վեհափառ Հայրապետը օրհնում է բոլորին և բարձրանում ինքնաթիռ: Շուտով ինքնաթիռը բարձրանում է օդ և ուղղություն վերցնում դեպի մեր Մայր Հայրենիքը:

Երևանի օդանավակայանում Վեհափառ Հայրապետին դիմավորելու էին եկել Հայ-

կական ՍՍՌ Մինիստրների Սովետին առընթեր Հայ Եկեղեցու գործերի խորհրդի նախագահ պ. Հ. Գրիգորյանը, խորհրդի նախագահի տեղակալ պ. Ս. Հովհաննիսյանը, Մայր Աթոռի ամբողջ միաբանությունը, մայրաքաղաքի քահանայից դասը և եկեղեցական խորհուրդները, Մայր Աթոռի պաշտոնեությունը, «Էջմիածին» ամսագրի խումբազորությունը:

Ավտոմեքենաների շարանը ուղղվում է դեպի Էջմիածին: Մայր Տաճարի զանգակների քաղցր ու հարազատ հնչյունների տակ, Վեհափառը առաջնորդվում է դեպի Մայր Տաճար, ուր գոհաբանական աղոթքներ ու մաղթանքներ են կատարվում Վեհափառ Հայրապետի բարեհաջող վերադարձի առթիվ:

Եկեղեցական թափորով Վեհափառ Հայրապետը առաջնորդվում է Վեհարան, ուր «Պահպանիչ»-ով օրհնում է բոլորին:

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏ ՏԵՐ-ԱՏԵՓԱՆՅԱՆ

Նոր-Նախիջևանի և Հյուսիսային Կովկասի հայոց թեմին հովվապետական այցելություն տալուց հետո, Վեհափառ Հայրապետը

տեղ հետևյալ շնորհակալական հեռագիրն է հղում Նորին Սրբություն Ալեքսի Պատրիարքին:

ՄՈՍԿՎԱՅԻ ԵՎ ՀԱՄԱՅՆ ՌՈՒՍԻՈ ՊԱՏՐԻԱՐԲ ՆՈՐԻՆ ՍՐԲՈՒԹՅՈՒՆ Ա Լ Ե Ք Ս Ի Ի Ն

Մ Ո Ս Կ Վ Ա

Նոր-Նախիջևանի հայոց թեմին տված հովվապետական Մեր այցելության ժամանակ, Մեզ խորապես հուզեց այն բացառիկ շեմ ընդունելությունը, որ ցույց տրվեց Մեզ Նորին Սրբազնություն Ֆլավիան Արքեպիսկոպոսի, ուսումնական հաստատության, ինչպես և ուսումնական հաստատության ժողովրդի կողմից:

Այսպիսի սիրալիք ընդունելությունը Մեզ համարում ենք որպես բխող և անկեղծ եղբայրական սիրտ և անկեղծ բարեկամության արտահայտություն՝ Ռուս Ուղղափառ և Հայ Առաքելական Եկեղեցիների, ինչպես նաև ուսումնական ժողովրդի և հայ ժողովրդի միջև:

Հնադարյան Ս. Էջմիածնի կամարների տակ աղոթում ենք առ Աստված ի շինություն և ի փառս մեր Եկեղեցիների, համապետության մեր ժողովուրդների դարավոր բարեկամության:

Անկեղծ սիրով և լավագույն բարեմաղթություններով,

Ձեր եղբայր ի Քրիստոս՝

Վ Ա Զ Գ Ե Ն Ա

ԵԱՅՐԱԳՈՒՅՆ ՊԱՏՐԻԱՐԲ ԵՎ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ
ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ

